

A négy SOLA és az ördögök

Nem szoktam és nem szeretek az ördögről beszélni. Távol áll tőlem az, amikor a világot két részre osztjuk. Mégis benne van minden vallásos gondolkodásban annak megjelenítése, hogy mi emberek kísérhetőek vagyunk, és valahogyan le kell írunk azt az erőt, amely által késszé válunk arra, hogy a rosszat válasszuk. A III. századi szerzetesirodalomnál kevesen fogalmazták meg jobban, hogyan is esik kísértésbe az ember.

Két-, háromszáz évvel a keresztyénség születése után új helyzet állt elő. Kérdéssé lett az élet különféle területeinek és a hitnek a viszonya. Hiszen lehetett valaki katona, ugyanakkor keresztyén ember. Vagy lehetett állami funkcionárius és keresztyén, sőt Észak-Afrikában a színészet és a keresztyénség közötti döntés is felvetődött. (Tertullianus¹.) Amíg a Hermas Pastora korában az Ó és Újszövetség közti különbségtétel volt még a fontos², és a Krisztusban való hit identitását kellett megtalálni, addig a III. századi szerzetesek már azt a kérdést teszik fel, vajon nem a szívünkben van-e az a hely, ahol a különbségtételeket meg kell tenni? Vajon akkor, amikor nem tudom, ki vagyok, nem a saját szívem vált-e kísérhetővé? A pszichológiai tudomány keletkezése előtt több mint ezer évvel ezt fejezték ki írásaik:

Az ember azért bizonytalanodik el, azért esik kísértésbe, mert kísérhetővé válik.

Mai nyelven: az embernek magának kell „dolgoznia” lelkében mindazon, amit kívülről jövő lelki tehernek érez, és nem a körülményeket kell megváltoztatnia. Erre tanít a pszichológia ma minket. Régen viszont ebből a gondolatból kiindulva vált fontossá a „lelkek megkülönböztetése” (1Kor 12,10).

A görög *dokimadzo*, illetve a *diakrino* szót használja az Újszövetség arra a folyamatra, ahogyan Krisztus tanítványa megvizsgálja, megítéli, megkülönbözteti Isten akaratát. Ez a folyamat egyfelől tisztán intellektuális. Ezek a görög szavak a bírósági és a filozófiai szótárból kerültek bele a bibliai és teológiai, lelkiségi szavak közé. Arról van szó, hogy egy már létező valóságot felismer az imádkozó ember. Nem elsősorban azt jelenti a megkülönböztetés ajándéka, hogy az ember szétválasztja a jót és a rosszat. (Róma 12,2) Az Isten számunkra elkészített valóságát ismerjük fel, amikor a „lelkeket” megkülönböztetjük. Megkülönböztetésre azért van szükség, mert Isten nem zárható be semmilyen elvbe, semmilyen földi rendszerbe, hanem állandó nyitottságot kér tőlünk. Nem elsősorban döntésről, inkább a jó felé való törekvésről (2Kor 8,22), szándékról van szó. Úgy is mondhatjuk, hogy a Krisztus-követő ember szinte kiszitálja az értékeket a körülötte levő káoszról. A jó választása csakis a kiválasztottságból következhet. (1Kor 4,7A)³

¹ Tertullien: De Spectaculis és De idololatria ([Sources Chrétiennes](#), [Les Editions du Cerf](#). 1949.)

² Ókeresztény írók III. kötet (szerk Vanyó László, Szent István Kiadó, 1988.) 251.o.

³ Mariette Canevet: Le discernement spirituel á travers les ages (Edition du Cerf, 2015.)

A lelkek megítélésének a fogalma általában véve is fontos a szerzetesi hagyományban. Ez a kérdés újra és újra visszatér a korai egyházatyák írásaiban. A III. században Egyiptomban, Szíriában, Palesztinában, Kis-Ázsiában emberek ezrei vonultak ki magányosan a pusztákba, hogy imádságban éljenek. Nem az volt a céljuk, hogy a morális tökéletesedés útjára lépjenek, hanem hogy legyőzzék a démonokat. A kor elképzelése szerint a pusztaság a kísértés helye, ott erős a gonosz hatalma, és bár nem ott laknak az emberek, mégis onnan jönnek a kísértők.

Egy Antal nevű fiatalember árvaságra jutott. Előbb lánytestvéréről gondoskodott, majd meghallva az Igét, Add el minden vagyonodat, és kincsed lesz a mennyben, kivonult a pusztába. Ekkor kezdődtek el életében a kísértések. Minél inkább elhessegette ezeket a lelkéből, annál erősebben érezte például a pénz szeretetét, a dicsőségre való vágyakozást, különféle ételeket kívánt, és ehhez hasonló érzések árasztották el a lelkét. A későbbi szent Antalként ismert fiatal érezte, hogy mennyire irigy a Gonosz miatta, hiszen még fiatalember, de Krisztust akarja követni. Úgy látta, hogy ez az oka annak.

Egy istenellenes erő mindenképpen el akarja mozdítani őt arról az útról, amelyre Isten elhívta.

Innen ered a lelkek megkülönböztetésének hagyományában az, hogy mindig a gondolatok, szándékok végcélját kell megvizsgálni, és a jövőben várt eredményből visszatekintve lehet elmondani valamiről, hogy gonosz, vagy azt, hogy jó. A következő kísértés Antal számára az elkedvetlenedés volt. Egyre jobban azt érezte, hogy hiába ment ki a pusztába, terve úgyszem fog sikerülni. Ebből az érzésből ered a szerzetesi irodalomban az „acedia”, a reménytelenség démona, illetve később a lustaság, mint a hét főbűn egyike. Azt a tapasztalatot írják le ezzel a szóval, hogy az ember gyakran elveszíti életerejét. A remeték dél-időben jövő démonnak is hívták ezt a kísértést, amely a legkülönfélébb formában támad. Akár álmoság (ezért délben jön el), akár az olvasmányok elhanyagolása, akár a munkában való lustaság, vagy a többiek becsúszásának a formájában. Ezek a gondolatok mind elhitetik a remetével és minden emberrel azt, hogy életének így nincsen értelme.

Antal fő válasza a kísértésre mindig ez volt: Nem félek téged! Ezen kívül a következő lelki eszközöket használta: a hit, böjtölés, imádság, és a lelkek megítélésének ajándéka, mellyel leleplezte a démon igazi szándékát.

Az Antal után benépesedett pusztai szerzetesek mondásai az úgynevezett Apophtegma, melyek anekdotaszerű rövid történetek, gondolatok. Mind mögött az a kérdés rejlik, hogy hogyan kövessük a gyakorlatban Krisztust? Őket az elméletek nem érdekelték. Mivel az apophtegma a fiatal keresztyén egyház korai szövegei között vannak, hasonló mennyiségű gondolat a lelkek megítélésének ajándékáról nem olvasható, ezért kimondhatjuk, hogy ez a fogalom egyszerre teológiai, valamint egy korai, gyakorlati keresztyén élettapasztalat. Minden egyes történet más és más. Minden találkozás más és más megkülönböztetést takar, szó sincsen vegytiszta receptről! Olvasunk egy történetet, amikor testvérek keresték fel Ammosz abbát, ő pedig felfedte, hogy kísértésük nem a démontól való, hanem csak emberi szorongatás.⁴ Mert a démon fő jellemzője az, hogy titkolózik.⁵ Poimen abbának nem meri

⁴ A szent Öregek könyve (Ókeresztény örökségünk XV., Jel kiadó 2010.) 117./65.o.

elmondani egy testvér a bánatát, de mire erre képes lesz, meggyógyult. A megkülönböztetésre éppen ezért van szükség. Különböféle álcák mögött mindig az a cél, hogy az ember az igazi célt elhagyja.

A lelkek megítélésének ajándéka kegyelmi ajándék.

Pál apostol listájában, melyben a kegyelmi ajándékokat sorolja fel. E mögött az ajándék mögött ott lapul az a világszemlélet, mely szerint a földi világ dolgai mögött mind-mind lelkek vannak, jók vagy rosszak. Ha a mai korunktól idegen is ez a mitologikus világlátás, érdemes legalább a gyermekeinknek olvasott mesék erejével végiggondolni:

Vajon segíthet-e nekünk, ha mégis lelkek, démonok munkáját latjuk a földi gonoszságok mögött?

Makariosz abba egyszer ezt mondta: Ha azokra a gonoszságokra emlékezünk, amelyeket emberek követtek el velünk szemben, megbénítjuk az Istenre való emlékezés képességét. Ha azonban a démonok gonosz tetteire emlékezünk, sebezhetetlenek leszünk.⁶ A gonosz lélekkel való számolás tehát védelmet jelent számunkra attól, hogy megítéljük az embereket. Amikor ezt a mitologikus nyelvet használjuk, és démonokról beszélünk, akkor ezzel nem önmagunkat mentjük fel, hanem a másik embert! Ábraham abba egyszer megkérdezte Poimen abbát: Hogy lehetséges, hogy a démonok harcolnak velem? Mire ő ezt válaszolta: Addig nem harcolnak velünk, amíg a saját akaratumat teljesítjük. Vágyaink lettek ugyanis gonosz szellemekké, és ezek gyötörnek bennünket.⁷ Ebben a mondásban egészen világossá lesz, miért van szükség a démon kifejezésre. A bennünk szunnyadó ellenállás, egónk, akaratum feltétlen birtoklásának a hatalma válik a saját rossz szellemünké, és ezt akkor ismerjük fel, amikor már kezdjük megérteni a földi élet lényegét. A pusztában a legjobbakat támadja erősen a démon - mondják az atyák. Az Apophtegmakban azt olvassuk, hogy a támadások egyik fő oka az ember haragja. Pitürión abba írja, hogy a gonosz szellem tapad a haraghoz.⁸ Ugyanakkor a harag is, mint minden a pusztai atyáknál, kétoldalú vizsgálatot igényel. Elvezet Istentől, ugyanakkor felébreszti a szunnyadó bűnöket, és így elvezet a megtisztuláshoz is. János abba háromszor körbejárja kunyhóját, miután hazaérkezett a templomból, mert az ott hallott vitatkozás annyira felhergelte, hogy így kellett megtisztítania lelkét.⁹

Azt láthatjuk tehát, hogy a korai szerzetesek nem azért használták azt a nyelvezetet, amely a démonokat látja a gonosz gondolatok mögött, mert ezzel bárkit támadni vagy védeni szerettek volna, hanem azért, mert vannak olyan emberi folyamatok, amelyek más nyelven nagyon nehezen írhatóak le. Az is hiba, ha ennél a mitologikus nyelvnél túlságosan leragadunk, és az ördög kifejezést egyfajta világmagyarázó elvnek használjuk, az azonban nem segít, ha elhagyjuk ezt a nyelvezetet, mert ezzel a morális kérdéseket kiszakítjuk gyökérszetükből. Ez a

⁵ Id mű. 667./263.o.

⁶ Id mű. 204.o./489.

⁷ Id.mű 257.o./641.

⁸ Id. mű 290.o./780.

⁹ Id. mű 148.o./340.

Bibliában is használatos nyelv megvéd bennünket akkor, ha jól élünk vele. Hogy a korai szerzetesek mennyire jól éltek vele, azt a következőkben láthatjuk kikristályosodni:

Ők a démonok támadását etikai értelemben értették, és nem valami ontológiai háború részeként.

Most szeretném a reformáció fő üzeneteinek gyökerét az ő mondásaikban megkeresni. Ezt a tervemet az is megalapozza, hogy gondolataikat állandó paradoxonok kísérik ugyanúgy, ahogyan a reformáció üzenetének formanyelve is paradoxonokban fogalmazható meg, de általában a keresztyén teológia sajátja ez. Mert Isten akkor a leginkább Isten, amikor emberré lesz.

Sorra vizsgáltam minden olyan történetet, amelyben démonokkal való küzdelemről van szó. Ezeket kikeresve megállapítható, hogy négy területen éri őket a támadás. Ez a négy összefüggésbe hozható a reformáció négy Sola-jával. Úgy látom, hogy minden egyházi megújulás valami hasonló alap-területekre talál, ahol az Isten egészen valóságossá válik az emberek számára.

1. A kunyhóban maradás és az „egyedül a Szent Írás által” elve!

Az első alap a szerzetes számára a cellában való megmaradás elve. Ez az a formális keret, amihez mindenképpen ragaszkodniuk kell. Általában a megmaradás, ottmaradás, a hűség a feladatuk, és éppen ez az, amit a gondolatok, vágyak kísértések ingerelnek.¹⁰ Mózes abba egyszer felkeresi Isidorosz abbát, mert már nem bír ellenállni a kísértésnek, el akarja hagyni a kunyhóját és a pusztát is. Erre felvezette őt a tetőre, és kérte, nézzen Nyugatra. Ott töméntelen sok gonosz szellemet látott. Majd arra kérte, nézzen Keletre, ott meg több angyalt látott. A sok angyal mind segíti a szenteket. Ezzel megnyugodva visszatért saját helyére. Theodora amma, az egyik női remete, egyszer abba a kísértésbe esett, hogy elhagyja kunyhóját, de amikor felvette saruját, meglátta, hogy egy másik valaki is ezt teszi. Így szólt hozzá: Nemde miattam mész el? Nézd, én előtted megyek, bárhová is mész. A démon elől nem menekülhet el a szerzetes azzal, hogy enged neki, mert követi őt mindenhova, hacsak le nem győzi Krisztus erejével.¹¹

A korai szerzetesek számára tehát alapvetően mindent meghatározott az, hogy a kunyhójukat nem hagyták el. Ez volt szinte az ő identitásuk. A mi kunyhónk az Írás. Sola Scriptura. Újra és újra erőt kell merítenünk arra, hogy abban megmaradjunk. Ez az a hajlék, amely minket az Istenben megtart. Az Írásban benne van mindaz, amitől értékes az életünk. Az a szívünkben féktelenül tomboló vágy, hogy a világ értékesnek tartson bennünket, csak itt, a Szent Írás kunyhójában tud beteljesedni.

De a démonok ma éppen itt támadnak bennünket. Mint ahogyan az apophtegmákban is mindig két oldalról támadják meg a pusztai remeteket, bennünket is. A mi „kunyhónkban való lakásunkat” két oldalról támadja meg ez a 21. századi démon: Az egyik, hogy elhagyjuk azt, a másik, hogy bálványá tesszük azt. Mózes abbával történt meg az, hogy egyiptomi testvérek

¹⁰ Id. mű. 207.o./495.

¹¹ Id. mű 315./140.o.

látogatták meg. Ő kását főzött nekik. Amikor a szomszéd szerzetesek meglátták a füstöt, amely a házából felszállt, ezt mondták: Mózes megszegte a böjt parancsát! Majd beszélünk vele. De a végső tanulság mégis az lett, hogy Mózes ugyan megszegte az emberek parancsát, de Isten parancsát megtartotta. Mert a szeretet törvénye feljebb való, mint a böjt parancsa.¹² Hasonlóképpen vagyunk mi a Szent Írással. Akik lehangosabban védik az Írást, gyakran tagadó mondatokban fogalmazznak, és nem mellette, hanem védelmében érvelnek. A kunyhót azonban nem kell védeni. Ő ad védelmet. Mert miközben "védjük a Bibliát", pedig erre az nem szorul, a világ szélhámosaival szemben elhanyagoljuk. Minden csuda dolgot művelünk, de nem a Szent Írás az igazi forrása életünk perceinek. Lótunk és futunk. Igen, a kunyhó csak egy szerény hajlék. Abban kell megmaradni.

Fájdalmas tapasztalatom egyházközségi lelkészkedésemben, hogy a Szent Írás magyarázata, az a fölötti imádság mennyire nem volt népszerű. Számos gyülekezetben van ez így. Egy látványos rendezvényre több száz embert is sikerül odavonzani. Senki sem rója fel egy lelkésznek, sem magának, hogy a Szent Írás szavai nem szentek közöttünk. Vajon miből érzékelhetjük ezt a szentséget? Elolvassunk sorokat a Bibliából, hallunk a szeretetről, és ezek elillantak a homályba. Olyan mondatfüzéseket hallhatunk a szószékekről, amiknek semmi köze sincsen sem a lelkész életéhez, sem a gyülekezet mindennapjaihoz. Az Ige jó mottó ahhoz, hogy saját dolgainkat tegyük. Elhagytuk a Sola Scriptura kunyhóját. Nem melengetnek fel bennünket szavai. A skanzenben egy szép, mutogatni való építmény lett hivatásunk kunyhója.

2. Az alázatban maradás, „egyedül a kegyelem”!

A sivatagi atyák démonainak másik nagy támadási felülete az alázat volt. Egyszer Arszeniosz abba megkérte testvéreit, hogy legyenek mellette, nehogy elbóbiskoljon, és álmában a démonok háborgassák. A mellette virrasztók elaludtak ugyan, de ő nem. Hajnalban aztán úgy tett, mintha egy kicsit elaludna, szusszant egyet, majd ezt mondta: Elbóbiskoltam, bizony! A testvérek erre azt felelték, nem tudtunk róla. Tettével azon volt, hogy testvérei gyengeségét elleplezze. Több alkalommal olvashatjuk azt, hogy egyik remete a másikat mentetegeti. Egyszer még ezt is olvassuk: Perzsa János abba látta, ahogyan egy testvér vétkezett, de nem fedtte meg, hanem így szolt: Ha az őket teremtő Isten látja, de nem égeti meg, ki vagyok én, hogy megfeddjem őket!¹³

Alázat nélkül nincs küzdelem a démonok ellen. Sőt, a démonok azt állítják Makariosz abbának, hogy mindenben utánozni tudják a szerzeteseket, csak az alázatban nem.¹⁴

A mi ragaszkodásunk az alázathoz a Sola Gratia, az "egyedül kegyelem által" vallása. Nem tudjuk kiérdemelni, nem tudjuk elvégezni, nem tudjuk megszervezni, megoldani az egyházat. Nincs kivel kiegyezni, nincs az a klientúra, politikai szövetség, bármely egyesület,

¹² Id. mű 499./208.o.

¹³ Id.mű 170.o./416.

¹⁴ Id.mű:204.o./488.

érdekcsoport, amely képes lenne megoldani egyházunk jelen helyzetét. Csak egy oszlopra állhatunk fel, a kegyelem tartópillérére, és várhatjuk Isten ajándékait.

Mégis fájdalmas tapasztalatom, hogy a gyülekezetben a pénzügyi helyzetelemzés minden lelki elemzés fölé tud emelkedni. Nem a kegyelem megtartó értéke mögé rendeljük a földi eszközöket, hanem éppen fordítva van ez. Ha valaki már semmit sem tud mondani, ha nincs érv, amely elfogadhatóvá tenné azt, amiért valamit meg kell akadályozni, akkor halljuk a mondatot: Békességem van Istentől. De a kegyelem alapelve nem azt jelenti, hogy miután minden emberi eszközt bevetettünk, megállapítjuk, hogy Isten is megáldhatja dolgainkat, hanem éppen fordítva. Kegyelem az, hogy létezőnk, ezért én csak meghajthatom magam. Nincs más mozdulat, nem tehetek semmit. Mégis megtörténhet az, hogy egy lelkésszel szemben az a vád, hogy nem felelt meg a helyiek ízlésének. Az egyik lelkészről lekerül a palást, ha elválnak, a másik átkerül egy módos gyülekezetbe. Attól függ, hogy hogyan sikerül a papírokat intézni. Ha sikerül aláírni a feleséggel, hogy ő akart válni, akkor a férj maradhat. Úgy kell igazítani a dolgokat, hogy a másik legyen a hibás, akkor rendezni lehet mindent. Az alázat hiánya egyenes út a törvény formalizálódásához. A közös Isten előtti megalázkodás nélkül nincs vezetés és vezettség sem.

Az alázat egy mély meghajlás. Igen, nagy bajban vagyunk. Igen, a világ szétfoslásával bennünk, közöttünk is szertefoszlik minden, ami szent. Hamuban kellene ülnünk a lelkészek válása miatt.

Jobban járunk, ha testvéreinket magunk elé engedjük, ha egymást különbnek akarjuk tartani, és csak meghajolunk zsákruhánkban, Uram irgalmazz! Egyszer Longinosz atyához vittek egy megszállott fiút, de ő azt mondta, én semmit sem tudok érte tenni, vigyetek Zénon atyához. Ő azonban folyton könyörgött a gyermekért. A démon kiáltozott, amikor elhagyta a gyermeket, és ezt mondta: Azt gondolod Zénon abba, hogy miattad megyek ki? Íme Longinosz abba imádkozik ott ellenem. Az ő imáitól való félelmemben megyek ki, mert téged feleletre sem méltattalak volna.¹⁵ A sola gratia elve térdre kényszerít minket. A sola gratia elve kiveszi kezünkől eszközeinket, egymás mellé állít. Hajolj meg azelőtt az Isten előtt, aki testvéred által az alázat kegyelmével ajándékozott meg.

3. Személyre szabott tanács, „egyedül a hit”!

A harmadik nagy területe a démonok küzdelmének az a kérdés, hogy megmarad-e a szerzetes ebben a küzdelemben? Mert a démonok irigyek.¹⁶ Ez a küzdelem nem sémák szerint működik. Poimen Abba egyszer megkérdezte József abbát, hogy mit tegyen, ha rátörnek a szenvedélyek: Ellenálljak, vagy beengedjem őket? Az öreg ezt válaszolta: Engedd be őket, és harcolj meg velük. Aztán érkezett egy thébai szerzetes Szkéitiszbe, és azt mondta, hogy megkérdezte József abbát: Ha közeledik hozzám a szenvedély, ellenálljak neki, vagy

¹⁵ Id.mű.187.o./452.

¹⁶ Id. mű 70.o./129.

engedjem be? És ő azt válaszolta, hogy semmi esetre se engedjem be!¹⁷ Mert mindenkinek a maga helyzetében, a maga eszközei szerint kell tapasztalatokat szereznie. Sára amma tizenhárom éven át imádkozott, mert támadta a paráznaság démona, de nem azt kérte, hogy menjen el a démon, hanem hogy erőt kapjon.¹⁸

Ez a Sola fide elvének a lényege is. Semmi megfogható dolog nem segíthet nekünk. Nincs az a törvény, nincs az a modell, nincs az a szempontrendszer és jó cselekedet, aminek a mentén eljuthatunk a hit útjára: Jól van ez így. Egy széteső kultúrában, ilyen nagy változások között, mint amiben élünk, talán a középkorinál is nagyobb kísértés az, hogy emberi eszközökkel igyekezzünk megtartani szervezetünket, egyházunkat, közösségeinket. Ez az erőlködés azonban csak oda vezet bennünket, hogy egyre formalistább, egyre felszínesebb lesz minden, végül az embernek az a benyomása, hogy már a cégtáblánkat is kicserélhetjük a falon. Tapasztalat szerint az a látens szerződés az egyházban, hogy mi, az itt élő emberek nem bántjuk egymást, békességben élünk. Ezért nem tanácsos bármit is élesen kimondani. Az egyházi értékrend egyik első megkérdőjelezése az, ha az itteni közösségekben valaki megbántódik. Csak semmi túlzás! Csak semmi békétlenség! Olyan programokat szervezünk, amit mindenki szeret, egyáltalán mindent úgy teszünk, hogy az a legtöbb ember kedvére legyen. Mert ha nem, akkor leszavazunk téged, de minimum elzárjuk a pénzcspot. Ismerek egy lelkészt, aki ellen az volt a vád, hogy „különködik, nem tud kijönni az emberekkel”. Egyáltalán nem volt szükség arra sem az egyházvezetés számára, sem a helyiek számára, hogy a vádaskodást bárki tisztázza, hogy ki derüljön mit és miképpen kellene változtatni.

A sivatagi atyáknak nem volt más eszközük, mint a hitük, az ima, a hűség. A lelkeket azért tudták megkülönböztetni, mert teljes eszköztelenségben éltek. Egyszer Nikon atyára ráfogták, hogy megszeplősített egy lányt. Az apa meg akarta ölni, de végül ő kikönyörögte, hogy had tartson bűnbánatot. Három évre kiközösítették. Nikon mégsem kezdett el magyarázkodni, magára vállalta az el nem követett tettet. Ettől a gonosz szellem kénytelen volt megadni magát. Az illető bevallotta régi gonosz tettetét, az emberek pedig leborultak Nikon abba előtt mondván, bocsáss meg nekünk! Erre Nikon így szólt: Ami a megbocsátást illeti, már rég bocsánatot nyertetek, maradni azonban nem maradok veletek tovább, mert egy sem akadt, aki olyan megkülönböztető képességgel rendelkezett volna, hogy együtt érzett volna velem.¹⁹ A hit az alázatban való állandó harc. Az atyák örökké eszköztelenül, semmiféle pajzsot, védelmet nem használva küzdöttek az egyetlen célért, Krisztus követéséért. A hit annak az elfogadása, hogy nincsenek emberi garanciáink egymással szemben.

4. A szeretetben maradás, „egyedül a Krisztus”!

Végül a negyedik terület, amelyen a démonok támadtak egykor a szerzetesek pusztáiban, az a szeretet elhagyása volt. Pontosabban az imádság, a hűség, hivatásuk elhagyása, hiszen ezek mind csak szeretetben voltak valóságosak. A szerzetességnek az értelme nem az volt, hogy

¹⁷ Id. mű 162.o./386.

¹⁸ Id. mű 329.o./884.

¹⁹ Id. mű 230.o. /561.

valami nagy vallásos teljesítményt nyújtsanak. Az akkori korszakban világos is volt ez az emberek számára. A keresztyénségben nem héroszok voltak, nem félistenek, hanem emberszerető lelkek. Egyszer Zakariás abbát egy látomás kerítette hatalmába. Azonnal elmondta lelki atyjának, aki azonban tapasztalatlan volt. Azt mondta, hogy a démonoktól van a látomás. Erre Zakariás elment éjjel Poimen abbához, és elmondta, hogy nem hagyja békén egy gondolat. Poimen rájött, hogy a gondolat Istentől volt, és tovább küldte még egy öreghez. Az teljes bizonyosságot adott neki arról, hogy látomása Istentől volt, és visszaküldte eredeti lelki atyjához.²⁰ Mondhatnánk ezt így is: Szükséged van sok ember tanácsára, de főként az eredeti hivatásodra! A lelkek megítélésének az ajándéka mindig szeretetbe van csomagolva a pusztai atyáknál. Nem az a fontos, hogy önmagukat építsék. Poimen abba kétszer is azt a tanácsot adja a hozzá forduló kérdező remetének, hogy ne méricskélj magadat! ²¹Semmit sem ér számukra az önmegtagadás, a sok lelki erőlködés szeretet nélkül. Ez kapcsolódik a Solus Christus hitelvhez. Csak Krisztus szeretete menthet meg minket. Bár a démonok akkor is, és ma is azt akarják, hogy hitvány dolgokkal foglalkozzunk.²² Azt mondta egyszer Törpe Janos abba: Nem lehet felülről lefele építeni a házat. Első a felebarát, hogy őt nyerd meg, s vele kezdjed. Rajta függ ugyanis Krisztus összes parancsa.²³ A pusztai remeték azért tudták észrevenni a démonok munkáját, mert szeretet volt bennük.

Pótcselekvések garmada jellemez ma minket. Gyülekezetünkben a missziói munkaterv vitája a többórás gyűlésből tíz percig tartott, senkinek nem volt különösebb felvetése. Minden jó úgy ahogy van, vagy éppen lesz. Alapvetően mindegy! A misszióknak esetleg az egyház státuszával kapcsolatos része érdekes lehet: Mit mondanak az emberek? Hogyan érinti a megítélésünket mindaz, amit teszünk? Lesz-e esetleg valamiből feszültség? Ezek valóságos problémák. De annak a végiggondolása, hogy Jézus Krisztus szeretetének a megélése miként lehet ma hiteles, az legfeljebb pár percnyi rövidzárlatos megoldásra vezet, például így: Tegyük a szegényekért! A mai válaszokkal szemben a pusztába kivonult szerzetesek azt állították, hogy minden egyes tett lehet jó és rossz. Nem maga a tett minősít, hanem a mögöttes viszonyulás. Mindegy, hogy hallgatsz vagy beszélsz. Az a kérdés, hogy Isten szeretete benne van-e?²⁴ Nem a látványos szeretet-tetteink minősítenek bennünket, hanem a Krisztus szeretetéhez való kötődésünk. Jelen egyházi önértelmezésünkben folytonos keveredés van a közösségi, hatékonyságot feltételező jövőképünk, és a jelenben megvalósuló önértékelésünk között. Pedig az egész egyháztörténetet meghatározta az a fajta önértelmezés, amit a pusztai atyák képviseltek, akik a saját üdvösségüket keresték, és kizárólag a saját tapasztalatuk által adhatták át közösségi tapasztalataikat.

A demont csak egymagukban győzték le, mégis ezáltal az egész keresztyénség démonait küzdötték le.

Ráadásul, ennek lett egy olyan nagyszerű következménye, hogy igen gyakran a pusztai remeték később püspökökké lettek, és ezt a szellemiséget értéként beemelték az egyház

²⁰ Id. mű 117.o./246.

²¹ Id. mű 259.o./647., 653.

²² Id. mű 122.o./262.

²³ Id. mű 152.o./354.

²⁴ Id. mű 249.o./601.

keringésébe. Nincs is az egyháznak más útja, mint ez. Az egyes ember küzdelme önmagával, az alázatnak ez a formája tud csak másokhoz csatlakozni, és iskolákat teremteni. Egyszer Mózes abbát meghívták Szkétiszbe két bűnbeesett testvér ügyében. Először nem akart elmenni, majd fogott egy kosarat, beleöntött homokot, és elvitte magával. Ők megkérdezték, miért hoztad ezt el? Mire a válasz: Bűneim ömlenek mögöttem és nem látom őket. Ma viszont eljöttem, hogy idegen bűnök fölött ítélkezsem.²⁵

Mai társadalmunk egy hatalmas függelmi rendszer. Sokkal erősebben az, mint amennyire a III. században az volt. A kérdés, hogy ki lehet-e ebből lépni? Van-e olyan bátor tett, létezik-e olyan gesztus, amely megszakítja az függések, addikciók kötelékét? Bizonyára sok kicsi ilyen tett tartja még életben az egyházat. Sok Longinosz abba imádkozik, és a démonok talán ma is azt mondják, - nem a nagyszájúak, hanem a névtelen, hűségese emberek miatt - van még református egyház. De a függelmi viszonyok feltérképezése ennek ellenére fontos. Mint ahogyan a sivatag bölcsei számára is fontos volt az a sok tapasztalat, ami alapján a rossz lelkeket ki tudták zárni az életünkből, és segíteni tudtak másoknak is ebben a folyamatban.

Rendkívüli zsákutca az, hogy ma a többségi elvet egyenértékűvé tesszük a közösségi elvvel. A református egyháznak, amennyiben a Sola-k mentén képzelet el jövőjét, pontosabban a benne élők és szolgálók ezen az ösvényen szeretnének maradni, akkor berendezkedését felül kell vizsgálnia.

A másik hasonlóan komoly kérdés a humán erőforrás. Krisztus követése úgy valósul meg, hogy elkötelezett emberek erőt merítenek erre. Jó döntéseket hoznak, egyszerűen jól élnek. Ha nem vesszük észre azt, hogy a lelkész személyisége, hitelessége, lelki táplálása a legkomolyabb kihívás, akkor nem tudjuk éltetni, segíteni az egyházat. Ehhez a tápláláshoz pedig elengedhetetlenül szükséges az, hogy a valódi értékekben gyökerezzünk meg. Hogy ezek mentén valódi párbeszéd alakuljon ki köztünk a bunkerharc helyett.

Amíg kis érdekcsoportok létrejöttét támogatjuk, mert így tudunk a nyertes oldalán maradni, addig eleve nincs köztünk talaja semmiféle érték melletti döntésnek. Egy ifjúsági - egyházi rendezvényen olvastam: Imádkozz úgy, ahogy szeretnél, de másokat ne zavarj! Az ima is kis érdekcsoportok lelki szövetsége - ezek szerint. Lelki értelemben is lakótelepi házakban élünk? Az érdekek mindig távolságot követelnek. Ezek a körök minden valóságos, krisztusi szóból szólamot alkotnak. Odaírjuk a leveleink végére, hogy testvéri köszöntéssel, de valójában ez azt fogja jelenteni, hogy hagyjál békén. Így egyetlen sola sem fog élni.

Az eddig elmondottak a bátorságunkra kérdeznak rá, amelyről az egyházi démonokkal kapcsolatban Kodacs Tamás írt.²⁶ Mindent az dönt el, vajon a református egyház valóban hisz-e a saját elveiben?

Mert ugyanaz a természete az én démonomnak és a presbiter démonának, és a püspök démonának. Sőt, ugyanaz a démonunk. Amikor meglátja magát egy hatalmas ember és egy kirúgott ember, és engednek indulataiknak, akkor szaporítják a démonokat. Mi mindnyájan

²⁵ Id. mű 207.o./496.

²⁶ SÁROSPATAKI FÜZETEK 19:(2) pp. 57-67. (2015)

részt veszünk a démon-szaporításban. Mintha a legtermékenyebb laboratóriumi táptalaj lennénk, amin a hatalmaskodás kísérletei zajlanak.

A korai egyházban életmentő műtétet végeztek a szerzetesek. A figyelmet Krisztusra terelték a maguk szélsőséges életmódjával. Ugyanezt tette később Benedek Európában. Nem a struktúrákban, nem a keretekben, nem a haderőben, nem a nagypolitika változásában, hanem saját magukban keresték meg azt a felületet, ahol a démonok tanyáznak.

Ma, úgy látom, hogy az elfogadottságra való igény az a termékeny talaj, ami miatt Krisztus valósága nem válik megélhetővé. Fontosabb számunkra az, hogy az emberek elfogadjanak és szeressenek, mint az, hogy megmaradjunk a kunyhónkban, a Szent Írás igazságánál. Fontosabb az, hogy mindenki jót mondjon rólunk, hogy mindenki értékesnek tartson, mint az, hogy mi meghajoljunk, és a másikat a szívünk legmélyén magunk elé helyezzük. Vajon lehetséges-e az, hogy látszat-tettek helyett igazán azt gondoljuk: ő külön ember, mint amilyen én vagyok. Hol van Luther döntése, aki a kötelező rend ellenében Isten rendjére apellált!? Annyira szeretnénk azt a tükörképet látni, hogy mi igenis jók vagyunk, és minket szeretnek, hogy maga a szeretet vész ki belőlünk.

Soha nem felejttem el azt a néma csendet, a szolidaritás egyetlen lehetséges megnyilvánulását, amiben részem lehetett, amikor valakiről levették a palástot. A földi törvény szigora akkor ezt követelte. Mi pedig néztük csendben, mellette voltunk, más utat nem találtunk. Mert egyedül a csend maradt. A másik oldalon pedig egyedül a szív megkeményedése, egyedül a félelmes gondolatok, és egyedül a rend maradt meg nekünk. Ezért most szeretnek visszalépni a négy nagy oszlophoz, erősen megfogni őket, mert állnak!